

EMILI TEIXIDOR.FRAGMENTS DE MEMÒRIA
Isidor Cònsul

1) Els primers llibres que vaig llegir d'Emili Teixidor van ser l'assaig didàctic *Quinze són quinze* (1969) i la novel·la juvenil *L'ocell de foc* (1972). Era a començaments dels setanta i en un context decididament escolar: m'havia llicenciat en filologia romànica i treballava de professor en un centre privat de Barcelona, l'Escola Súnion, que acabava de néixer amb una doble voluntat de normalització catalana i renovació pedagògica. Trenta anys enrere, explicar literatura catalana era viure l'aventura de caminar per un desert bibliogràfic i el volum *Quinze són quinze*, en aquell context, hi funcionava com una eina de molta eficàcia. El llibre era fruit d'una experiència didàctica que el mateix Emili Teixidor, llavors professor i director de l'Escola Patmos, havia dut a terme amb els seus alumnes de la manera següent: havien escrit o entrevistat quinze escriptors catalans (Foix, Pla, Rodoreda, Espriu, Oliver, Calders, Villalonga, Pedrolo, Benguerel, Sarsanedas, Martí Pol, Folch i Camarasa, M. A. Capmany, Ferran de Pol i Espinàs), n'havien triat un text de referència i, amb el doble material, havien construït la realitat de *Quinze són quinze*, assaig i antologia alhora, vetllat i dirigit per Emili Teixidor, que és encara una obra útil en la didàctica de la literatura com ho prova la trentena d'edicions que duu a l'esquena.

Amb *L'ocell de foc*, la cosa va anar de manera semblant. Si *Quinze són quinze* era un caminador per transitar la literatura catalana contemporània, la novel·la anava bé per entrar al cor de la literatura medieval. Al costat d'una intriga argumental que atrapava els adolescents, les quinze o vint primeres pàgines de *L'ocell de foc*, concentren una enraonada síntesi del món trobadoresc: les diferències entre el trobador i el joglar, les modalitats de cançó que conreaven i la singularitat i característiques dels estils leu, ric i clus. Tot això s'esqueia en uns anys en què Emili Teixidor exercia, fonamentalment, de pedagog i feia de pioner de la literatura juvenil: havia guanyat el premi Joaquim Ruyra amb *Les rates malaltes* (1967), havia publicat *El soldat plantat* (1967) i *Didac, Berta i la màquina de lligar boira* (1969), i col·laborava a "Oriflama", "Cavall Fort" i "Tretzevents". En els anys posteriors, la consolidació d'aquesta doble línia narrativa, per a joves i per a infants, ha estat reconeguda i guardonada amb diferents premis nacionals i internacionals. Pel que fa el públic juvenil, els llibres més coneguts de la seva trajectòria són *El príncep Alí* (1980), *Frederic, Frederic, Frederic* (1983), *En Ranquet i el tresor* (1986), *En Ranquet i els seus amics* (1987), *El crim de la Hipotenusa*

(1988) i *Cor de roure* (1994). De la llista d'obres dedicades al públic infantil, cal remarcar la celebrada sèrie de la formiga Piga: *L'amiga més amiga de la formiga Piga* (1996), *La formiga Piga es deslloriga* (1998), *Petits contes d'intriga de la formiga Piga* (2000), *Els secrets de la vida de la formiga Piga* (2003) i *La formiga Piga lliga* (2004). Tant en un cas com en l'altre, però, Emili Teixidor ha defensat sempre el conreu d'una literatura sense adjectius i ha lamentat que es consideri la literatura infantil i juvenil com una dedicació de segona categoria, quan del que es tracta és d'una *literatura de gènere que ha de complir unes regles i ha de ser eficaç, com tots els gèneres*¹.

2) Uns anys després, ja posats en la dècada dels vuitanta, el segon exemple amb l'obra d'Emili Teixidor va ser com a crític literari i em va produir una d'aquestes epifanies de lectura que deixen empremta, que fa que alguns llibres es daurin amb pinzellades de mite i ocupin un espai de privilegi en el paradís personal de les lectures. Parlo del volum de narracions *Sic transit Glòria Swanson* (1979) i de la novel·la *Retrat d'un assassí d'ocells* (1988). El primer títol aplega nou narracions escrites entre 1963 i 1967, una de les quals és una esplèndida novel·la curta, *La meva germana és ben boja*, on la memòria es converteix en pedrera de matèria narrativa. Emili Teixidor hi recrea records de la seva infantesa a Roda de Ter i hi construeix el paisatge personal dels anys que van seguir a la Guerra Civil espanyola. En la mateixa perspectiva i coordenades d'espai i de temps s'insereix *Retrat d'un assassí d'ocells*, que trobo que és una de les seves novel·les majors. En totes dues obres, Roda de Ter i la Plana de Vic conformen un microcosmos d'incipients dinàmiques industrials barrejat amb la tradició del món rural. Un món que es construeix sobre la desolada geografia de la postguerra i en un temps de doble repressió moral i política, amb l'església i el franquisme de bracet, i la dificultat de viure en la grisor dels anys quaranta. *Retrat d'un assassí d'ocells*, d'altra banda, recupera i multiplica l'enigma de la narració *Ara ja no canten*, de *Sic transit Glòria Swanson*, amb la història d'un tèrbol misteri local amb assassinats, presentat de manera fragmentària i progressiva, i que es desenterra a poc a poc en la novel·la per marcar profundament la infantesa del protagonista. Més enllà d'aquesta tangencialitat temàtica, el paral·lelisme de tots dos llibres es mou pels girs de la memòria d'un món i un paisatge intensament evocats: la crònica personal d'una realitat que no fou cap

¹ Vegeu *Emili Teixidor: "Cal conèixer millor les regles del gènere de la literatura juvenil"*. "AVUI" (6-V-1994). Uns anys enrere, en una entrevista al mateix diari "AVUI" (3-05-1983) declarava a Joan Rendé: *jo no crec que hi hagi literatura infantil ni em proposo de fer-ne, sinó que el que procuro és escriure una literatura que agradi als nois, però que sigui literatura i prou.*

paradís en un temps aspre i violent que l'autor ha magnificat fins al mite ajudat per les girades del record.

A partir de 1975, Emili Teixidor abandonà la docència activa i va passar a dirigir l'editorial Ultramar, filial de Salvat. També va viure un parell d'anys a París, on va aprendre l'ofici d'editor a més de dirigir una revista de cinema i, en paral·lel, va tastar el guionatge cinematogràfic (*El vicari d'Olot*, 1981); va començar a col·laborar a la televisió (*Què vol veure?*, 1982-84; *Dúplex per llogar*, 1984, i *Fotomaton*, 1988-89), va fer treballs d'adaptació teatral d'obres de Pitarra i de Rusiñol; va traduir Richard Bach, Viviane Forrester i Sam Shepard, i continuà anant a la seva com a periodista cultural i d'opinió en diferents mitjans de comunicació escrita.

3) Roden els anys per a tothom, saltem a la dècada dels noranta i ara és la meua, de memòria, la que s'atura que són les vuit o quarts de nou del matí de qualsevol dia feiner. Aquella hora en què la ciutat sencera sembla desplaçar-se per anar a treballar i sort en tens si pots aïllar-te, entre l'enrenou del trànsit, amb la companyia de la ràdio del cotxe. Sóc dels que recordo més les veus que les fesomies i, a través de les ones, la de l'Emili Teixidor és un vellut de color moral que m'interessa per dues raons: perquè m'agrada la seva mirada sobre l'espectacle del món, sempre amb un repunt d'ironia i escepticisme, i per l'eficàcia d'una fórmula personal que fa anar el sentit comú amb tocs de pedagogia i una mesurada dosi, quan cal, de sornegueria. A estones és home de cultura i, altres, un pedagog d'ofici que predica per la ràdio. Però també surt el lector voraç i d'olfacte fi, el xafarder impenitent i l'escriptor versàtil. Ningú no dubta que els seus papers radiats tenen qualitat literària i per això els ha pogut aplegar en dos llibres, *Les contraportades d'El matí de Catalunya Ràdio* (1996) i *En veu alta* (1996). Són papers que aguanten bé el canvi de format, el trasllat de l'oralitat al llibre, per bé que jo no sé llegir-los sense escoltar, de fons, la música singular de la veu d'Emili Teixidor amb unes inflexions de lectura que n'aplanen i enriqueixen el sentit.

Durant la mateixa dècada dels noranta i fins ara mateix, Emili Teixidor s'ha convertit en una veu de referència a l'hora de divulgar els llibres i fer propaganda de la lectura. N'és un devorador, com ell mateix ha dit alguna vegada, i també és, sens dubte, qui més ha treballat per la popularització dels llibres en els mitjans de comunicació audiovisuals: primer els presentava a la televisió en el programa *Mil paraules* (1990-94), i els ha dut després a la ràdio, a l'espai *Llibres per llegir*, on setmana rere setmana comenta les novetats literàries i fa l'èmfasi que cal sobre la seva experiència de lectura.

Encara hi ha una darrera cara, potser menys coneguda, que és la d'Emili Teixidor caçador de nous talents i espectacles teatrals al servei de la primera etapa del Teatre Nacional de Catalunya, l'època Flotats. I en aquest sentit cal atorgar-li la part de mèrit que li pertoca en muntatges teatrals com ara *El somni de Mozart*, del grup "El musical més petit".

4) Poc abans del canvi de segle em va tocar la loteria d'una relació de privilegi amb Emili Teixidor: la d'editor de la novel·la *El llibre de les mosques* (2000), premi Sant Jordi 1999, que, amb *Pa negre* (2003), l'han consolidat com un dels narradors de referència del darrer terç del segle XX. En totes dues novel·les i fidel a la pròpia trajectòria, l'escriptor ha continuat picant matèria literària en la mateixa pedrera de la memòria d'infant, en grau superior, potser, a *Pa negre* que recupera els procediments de suma i variacions respecte d'uns temes i llocs comuns que el lector habitual reconeix i situa sense gaires dificultats: la dona embogida que corre pel bosc, la llegenda de les noies degollades camí de la fàbrica, la cançó del pare Carbasser o la metàfora de l'ou gargot, aquell que la lloca abandona un cop que ha començat a covar. Aquest procés vital que s'abandona i queda a mig fer és, potser, com el trencament dels nens que van haver de patir la desolació de la postguerra.

La perspectiva és una mica més oberta en el cas d' *El llibre de les mosques*, a partir dels secrets que cavalquen per dins d'un llibre impúdic on es contenen els errors de la cúria i una colla d'informacions reservades sobre crims i pecats sexuals. També s'hi mou, a la novel·la, la intriga de l'assassinat d'una nena en temps de postguerra i Vic i els pobles de la plana -i en aquest cas també Barcelona- fan de suport geogràfic a una novel·la que s'enriqueix amb una crítica reflexió de la progressia dels seixanta i, sobretot, de la malaltia moral provocada per la Guerra Civil.

Finalment, coincidint amb el present de redacció d'aquest paper, Emili Teixidor ha estat guardonat amb el premi Trajectòria que atorga la Setmana del Llibre en Català i la premsa ha anunciat la sortida d'una darrera novel·la en les properes setmanes, *Laura Sants*. Ni que sigui només pel títol, no costa gaire d'imaginar que Vic i els pobles de la Plana reviuran de nou en la narrativa d'Emili Teixidor amb el retorn, en aquest cas, a un clàssic, *Laura a la ciutat dels sants* (1931), de Miquel Llor.

5) El maig de 1983, dins d'una sèrie d'entrevistes, la majoria memorables, que signava Joan Rendé al diari AVUI, li va tocar el torn al nostre autor *Sic transit Emili Teixidor*. En el paràgraf de presentació, Joan Rendé parlava, fa vint-i-tres anys, d'un intel·lectual una mica enigmàtic, franc-tirador i brillant, que tocava les tecles de la pedagogia i la literatura amb una originalitat remarcable i un gran instint crític. Afegia que no se'l veia gaire per enlloc, que no es dedicava a la seva imatge i que mig l'amagava rere un teló de timidesa. Ara bé, de tant en tant es despenjava amb llibres d'aquests que traspalsen els pergamins sagrats de la nostra societat. I acabava rematant el retrat dient que la seva trajectòria sempre ha estat lligada a fenòmens importants, d'aquests que han produït alguna mena de sotrac cap a la modernització del concepte de la catalanitat. No em veig pas amb cor de millorar el perfil de Joan Rendé, entre altres raons perquè és així que el veig encara. En tot cas, només amb una única remarca i és que el pas dels anys ha consolidat Emili Teixidor com un dels noms majors de la novel·lística catalana.

Isidor Cònsul